

YURDA DÖNÜŞ: KAYGI, KORKU, TEKNİK¹

Yıldırım ORTAOĞLAN²

ÖZ

Modern tekniğin her şeyi boyunduruğu altına alan hesaplayıcı, düzenleyici ve kategorileştirici yapısı çağımızın temel problemlerindendir. Heidegger'in modern tekniğin kuşatıcılığıyla sarılan dünyamıza karşı köktenci yorumu, söz konusu yorumun hangi bağlamda incelenmesi gerektiğine yönelik özlü bir düşünmeye kendimizi bırakmamız gerektiğini gösterir. Bu bağlamda Heidegger, tekniğin yarattığı yurtsuzluğun fark edilebilmesini, temel bir haletiruhiye olan kaygıyla ilişkilendirir. Kaygı, varolmanın açıklığıdır. Kaygı haletiruhiyesi sayesinde açığa çıkan Hiç, özlü bir şekilde varolmanın imkânını sağlar. Özlü bir şekilde varolmak, "herkes"i yarattığı meskeninin eşiğinde beklemektir.

Anahtar Kelimeler: Heidegger, kaygı, korku, teknik, yurtsuzluk.

¹Bu çalışma, "Kaygı Kavramından Hareketle Modern Teknoloji'nin İnsanlığa Etkisi" adlı yayınlanacak Yüksek Lisans tezinin üçüncü bölümünün gözden geçirilmiş ve kısaltılmış halidir.

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Felsefe Bölümü, Felsefe Anabilim Dalı, yildirim.ortaoğlan(AT)gmail.com

RETURN TO HOMELAND: ANXIETY, FEAR, TECHNIQUE

ABSTRACT

Calculating, organizing, and categorizing structure of the modern technique, which locates everything under its yoke, is basic problem of our age. Heidegger's radical interpretation toward our world which surrounded by the intertwined of modern technique shows that we must leave ourselves to a concise thinking as to the context in which related interpretation should be examined. In this context, Heidegger relates the recognition of homelessness created by technique to anxiety which is a basic mood. Anxiety is the explicitness of existence. Nothing that released by anxiety mood, provides the opportunity to exist in a concise manner. To exist in concise manner is to wait on the brink of the “they” dwelling.

Key Words: Heidegger, anxiety, fear, technique, homelessness.

Ortaoğlu, Yıldırım. “Yurda Dönüş: Kaygı, Korku, Teknik”. *ulakbilge* 5. 13 (2017): 1023-1045

Ortaoğlu, Y. (2017). Yurda Dönüş: Kaygı, Korku, Teknik. *ulakbilge*, 5 (13), s.1023-1045.

Giriş

Çağımızı tanımlamak için birçok belirleme mevcuttur: Kaygı Çağı, Teknoloji Çağı, Atom Çağı vs. söz konusu belirlemeler ışığında yapılacak herhangi bir çıkarım, ilişkili ifadelerin kullanım şekillerini incelemeyi gerekli kılar. Yapılan belirlemeler göstermektedir ki modern teknik, hem olumlu hem de olumsuz birçok sonucu açığa çıkarır. Ölümcül virüsler, yıkıcı savaşlar ve soykırımlar tekniğin/teknolojinin “olumsuz sonuçlarına” işaret ederken, bilgi akışına istenildiği yerde sahip olunması, kalp nakli, genetik çalışmalar vs. tekniğin “olumlu sonuçlarına” işaret eder. Böylesi farklı sonuçları açığa çıkaran bir fenomenin nasıl ele alınması gerektiği son derece önemlidir. “Varlığın düşünürüne” yönelmek bir patikada yol almamızı sağlayabilir. Heidegger modern teknik hakkında soruşturmaya değer belirlemeler yapmaktadır. Bu belirlemeler bağlamında modern tekniğe/teknolojiye ilişkin yapılacak soruşturmalar kaygı kavramının güzergâhını kullanmak durumundadır. Güzergâh çeşitli patikaları açmayı gerekli kılar. Heidegger’in kaygı olarak açtığı kavramı, açık bir şekilde anlamının koşulu, kaygıya giden yolda hangi güzergâhın kullanıldığıdır. Bu güzergâh şunları içermektedir: Kaygı, korku, teknik. Korku kavramının açıklığı, kaygının korku ve teknikle olan bağlantısını aydınlatacağından buna değinmek önemlidir.

Bu çalışmada, Heidegger’in temel kavramlarından biri olan *Angst*’ın karşılığı olarak neden “kaygı” kavramının tercih edilmesi gerektiği incelenecektir. Bu bağlamdan hareket edilerek kaygı ve korku arasındaki ontolojik ilişki ve modern tekniğin yarattığı yurtsuzluk halinin kaygı kavramı çerçevesinde ele alınması amaçlanmaktadır.

Çeviride Bir Patika: *Angst*’ın “Kaygı” Olarak Tercümesi

Heidegger’de insan çoğunlukla “kötü mizaçlı”dır. Söz konusu ifadeyi açımlayıcı en iyi şey ise *Dasein*³’in dünya içinde bulunuşunun haletiruhiyeleridir. Çünkü bir haletiruhiye dışındaki diğer haletiruhiyeler (korku, endişe vs.) dünya içine “düşmüş” *Dasein*’in “Varlığı unutmasından” sorumludurlar. Bu biricik haletiruhiye kaygıdır (*Angst*).⁴ Bu bağlamda Paul Hühnerfeld, kaygının Heidegger’in düşünsel patikaları açısından önemini şöyle ifade eder: Heidegger, “‘düşmüş’ insanın Varlık’a ‘dönüşü’nü (*kehre*) mümkün kılan sadece tek bir Temel Heyecan bulur: ‘Korku’ (*Angst*) [kaygı].” (Hühnerfeld, 2006: 81) Dolayısıyla Heidegger’in düşünsel işaretlerine ulaşma yolunda son derece önemli olan kaygı temel haletiruhiyesinin soruşturulması zorunluluk arz etmektedir.

Kaygı kavramının kökensel anlamına ulaşmak öncelikle etimolojik bir soruşturmayı gerektirir. Kavramın kökeni onun “özü”dür (*wesen*). Bu bağlamda

mermer ustasının titizliğiyle yola koyulmak, bir arkeolog gibi kalıntıları özenle korumak ve bir düşünür gibi kavramın özünün Varlığını sürekli açıklamaya çalışmak gerekir. Heidegger'in düşünüm patikalarında kavramların anlamları söz konusu olduğunda, onların özünde bir olagelme (*Ereignis*)⁵ mevzubahistir. Heidegger'in kullandığı kavramların "özü"ne ulaşma çabası, kimi zaman en umulmadık işaretlerin farkına varma, kimi zaman da bu işaretlerden en görünür olanın gizliliğini ifşa etme çabasıdır; çünkü en bilindik, soruşturulmaya en çok ihtiyaç duyandır.

Kavramlar, kullanımları bağlamında birer "*ad hoc*"⁶ değildirler. Onlar, şöyle ya da böyle, özünde hüküm sürmeyen anlamlara gelecek şekilde, istenilen kavramsal bağlama ulaşmanın araçları olarak görülmemelidirler. Batı metafiziği düşünme geleneği bazı durumlarda bunu fazlasıyla yapmıştır. Bunun sonucu olarak kavramlarla kurulan kökensel bağ, Varlıkla olan özsel ilişkisini yitirir. Böylesi bir belirlemenin ışığında *Angst* kavramının etimolojik soruşturulmasının yapılması kavramın özsel manasının sesine kulak vermeyi zorunlu görür.

Kavramın özünü düşünmek, onu dinlemektir. Dinlemek ise onun açıklığını görmektir. Bu bağlamda soruşturulduğunda Almanca *Angst* kavramı, Eski Yüksek Almancada *anger* kökünden türeyen *angust*'tan gelir ve "nevrotik korku, kaygı, suçluluk, pişmanlık" anlamlarını taşır. Eski İngilizcede *angsumnes*, "kaygı" (*anxiety*), aynı kökten gelir; ama kaygı anlamı zaman içerisinde yok olur (Online Etymology Dictionary, 2016).⁷ *Anger* kavramı, fiil ve isim olarak iki tür bağlamda kullanıma sahiptir. Fiil olarak *anger*'ın kullanımı 13. yüzyıla dayanmaktadır ve "rahatsız etmek, kızdırmak, kıskırtmak" anlamlarına gelir. Sözcük Eski Norveççe *angra* köküne dayanır ve "yasa boğmak, canını sıkmak, sıkıntı vermek; sıkıntıda olmak, ile darılmak" anlamlarına gelir. Proto Almancadaki kökü *angus*'tur ve aynı zamanda Eski İngilizcede *enge* kökündeki "dar, acı" anlamlarına gelir. Orta Flemenkçe *enghe*, Gotik dönemde *aggwus* olarak "dar" anlamına sahiptir. Eski Hint-Avrupa Dillerinde *angh-* köküne dayanır ve "sıkı-dar, acı verici bir şekilde daralmış, acı verici" anlamlarına gelir. Sanskritçe *amhu-* kökünden "dar", *amhah* olarak "iç daralması", Ermenice *anjuk* olarak "dar", Litvanca *ankstas* olarak "dar", Yunanca *ankhein* olarak "sıkmak, sıkıştırmak", *ankhone* olarak "boğulma", Latince *angere* "daraltmak/boğmak, acı vermek", Eski İrlandaca *cum-ang* "darlık, sıkıntı" demektir. Orta Dönem İngilizcede aynı zamanda "fiziksel acı" anlamına gelir. Geç 14. yüzyıl civarı "gazap içinde telaşlanmak, öfkeliendirmek" anlamlarına gelen *angered*, *angering* (sinirlendirilmiş, sinir) ile ilişkilidir (Online Etymology Dictionary, 2016).⁸ İsim olarak kullanımı ise 1300'lerin ortalarına dayanmaktadır: "sıkıntı, çile; ıstırap, can çekişme" ve ayrıca "düşmanca tutum, kötü niyet, sinirlilik" anlamlarına gelir. Eski İskandinavcada *angr* "sıkıntı, tasa, acı vermek (acı), ıstırap"

anlamlarını taşır. 14. yüzyılın başlarında “hiddetlenmek, öfke (gazap)” anlamına gelir. Eski Norveççede ayrıca *anгр-gapi* “düşüncesiz, aptal kişi”; *anгр-lauss* “kaygısız”; *anгр-lyndi* “üzüntü, keder” anlamlarına sahiptir (Online Etymology Dictionary, 2016).⁹ *Angst* kavramını *kaygı* olarak karşılamadan önce, *kaygı* kavramının Türkçe etimolojik kökenini soruşturmak ve hangi bağlamda *kaygı* kavramının *Angst* kavramına karşılık gelecek şekilde kullanılacağını açıklamak gereklidir.

Kaygı kavramı, Eski Türkçede *kadgudan (kaygu) gelir. Kadgu kad(t)* kökünde sıkılma, daralma, kırılma anlamlarına gelmektedir (Eyuboğlu, 2004:388). Asya Türkçesinde de *kad* kökü “iç daralması” anlamında kullanılmaktadır (Hançerlioğlu, 2007: 305). *Kad/kat/kay* kökü, anlam genişlemesiyle, *katılaşıma, yoğunlaşma* eylemlerini imler. *Kadgu-kaygu-kaygı* sözcüğünde öznenin kendi içine çekilerek *sıkışması, katılaşması, yoğunlaşması* söz konusudur. Kaygılanan bir kimsede böyle doğal bir durumun belirdiği bilinir. *Gu-* eki *kadmak/kaymak* (katılaşmaki yoğunlaşmak, sıkılıp sıkışmak) eylem köklerine gelince olayı ada çevirir; *duygu* (duymak’tan), *korku* (korkmak’tan), *burgu* (burmak’tan) durumlarında olduğu gibi *kaygı*’dan *kaygılanmak, kaygılı* şeklinde ifade edilir (Eyuboğlu, 2004: 388).

İç daralması, sıkıntıdan kaynaklı daralma, daralma, efkâr, gam, üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa, üzücü bir şey olacak korkusundan doğan endişe gibi birçok anlamı taşıyan *kaygı* kavramı, etimolojik olarak *Angst* kavramıyla aynı anlam kökünü taşımaktadır. Bu çalışmada söz konusu anlamlar düşünülerek Almanca *Angst* kavramına karşılık olarak *kaygı* kavramının kullanımının uygun olduğuna karar verilmiştir. Ama *kaygı* kavramının genellikle *iç daralması* anlamının “yoğun” bir şekilde düşünülmesi gerektiğini de belirtmek gerekmektedir; tabii bu kullanım diğer karşılıkların düşünülmeyeceği anlamına gelmemektedir. *Kaygı* kavramı yukarda belirtilen anlamlar için bir “çatı” görevi görecek; çünkü *kaygı* varolmanın “çatı”ıdır.

Kavramın etimolojik soruşturması patikanın çıkmazları için ipucu görevi görmektedir. Heidegger’in *kaygı* kavramını hangi bağlamda kullandığını anlamının koşulu, incelemenin başka yönlerini de ele almaktır. Bu bağlamda *kaygı* kavramını açıklamak, bu kavramla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili birçok kavramın da tanımlanmasını gerekli kılar. Söz konusu kavramın hangi çerçevede ele alınacağı ve ilişkili olduğu kavramlarla nasıl bir anlamsal birlik içinde olduğu gösterilmelidir.

Kaygı (Angst) fenomenine yönelik soruşturmamız, kavramın yol aldığı güzergâhı kendini açtığı şekliyle anlamlandırabilmek için ontolojik olarak farkının

zor görüldüğü korku kavramına yönelmektedir. Böylesi bir yönelme *düşünmenin* çetrefilli görüldüğü yerde bir patika açılmasına yardımcı olacaktır.

Güzergâhta Bir Patika: Korku

Heidegger'in kaygıya yönelik belirlenimlerini anlamak için öncelikle kaygı ve korku arasındaki ilişkiye bakmak zorunludur. Heidegger, korku ve kaygı arsında ontolojik olarak bir ilişkinin açık olduğunu ama iki kavram arasında net bir ayırım yapılmadığından bu açıklığın karanlıkta kaldığını belirtir. Ona göre, “çoğunlukla korkuya havf [kaygı] denmekte, havf [kaygı] karakterine sahip olanaysa korku denilegelmektedir” (Heidegger, 2011: 196). Heidegger'in kullandığı temel kavramları anlama sıkıntısı burada da karşımıza çıkmaktadır. Bu sıkıntının temelinde Heidegger'in kavramları hem kökeniyle hem de olası tüm anlamlarıyla birlikte düşünmesi yatmaktadır. Kaygı, korkudan belirli bir şekilde ayrılmıştır.¹⁰

Kaygı (*Angst*) ve korku (*Furcht*) arasında ayırım yapan Heidegger, korkunun üç bakımdan ele alınması gerektiğini ifade eder. Bunlar, neden korkulduğu, korkmanın kendisi ve ne hakkında korkulduğudur. Heidegger'e göre “korkunç” olan, *Dasein*'in daima dünya içinde karşılaştığı ve mevcut olan bir şeye karşılık gelir. Korkmada açığa çıkan korkunçluğa fenomenal olarak birçok şey dâhildir. Korkuyu fenomenal olarak anlamak, onun nasıl bir yapıya sahip olduğunun ortaya çıkarılmasıyla mümkündür. Bu yapı şunları içerir:

1. Karşılaşılan şey zararlı olma (fenalık) yapısına sahip olması.
2. Zararlı olan (fena olan), belirli bir yöne doğrudur ki onun yapısı da böyle belirlendiğinden korku da bir yönden gelir.
3. Yönün kendisi ve aynı zamanda bu yönden gelen “tekinsiz” olarak nitelenir.
4. Tehditkâr olduğu için zararlı olan, açıkça belirlenmemişse de tehditkârlık karakterine sahip olduğu için bizim yakınımıza yaklaşır ve tehditkârlık karakterini sürdürür.
5. Tehditkâr olanın yakınlığı söz konusu olduğunda en zararlı olanın en yakında olması hatta yakında olmasına karşın zararlı olma yapısının uzakta, örtülü kalması durumu. Yakın ama uzakta olma, zararlı ya da fena olma yapısı tehdidin gerçekleşmesini de gerçekleşmemesini de içerir. Tehdit yaklaştıkça gerçekleşme imkânı daha açık olur. Buna bağlı olarak karşılaşılan şeye korkunç deriz.
6. Korkunç olanın gelip çatacağı zamanın belirsizliği korkmanın artmasına neden olur (Heidegger, 2011:148).

Heidegger'e göre korku, Dasein'ın kendisi hakkında korkmasıdır ki ancak ve ancak kendi varlığını kendisine problem eden varolanlar korkar. Korku fenomeninin zamansal yapısı incelendiğinde, onun belirli bir zaman içinde veya aralığında karşılaşılabilecek bir bulunuş olduğu görülür (Heidegger, 2011: 361).

Bulunuşun bir hali olan korku, Dasein'ın şaşırmasına ve kafasının karışmasına neden olur. Korku hali geçtikten sonra Dasein, kendini toparlamak durumunda kalır. Biz başkaları için de korkabiliriz; ama bu başkasının korkusunu üzerimize aldığımız anlamına gelmez; çünkü Heidegger'e göre biz başkası için korkarken bile aslında *kendimiz* için korkarız. Heidegger, bunun sebebinin başkalarıyla birlikte oluşumuz olduğunu ifade eder. Başkalarıyla birlikteyken korkma durumumuz onlardan koparılmaya endişemizdir (Heidegger, 2011: 149).

Heidegger'e göre, korku fenomenini oluşturan çeşitli yapılar mevcuttur. Bu yapılar arası bağ şöyledir: *Dehşet*, tehditkâr olanın ne zaman vuku bulacağına dair belirsizliğinin bir *anda* ortadan kalkması iken *ürperme* dehşetin bilinen yapısı aşına olmayan bir hal aldığı anda meydana gelen şeydir. *Donakalmak* ise ürpertici olma yapısı içinde tehdit edici olanla karşılaşılırken aynı zaman bu karşılaşmanın apansızlığı da (dehşet) içermesidir. Dasein'ın korku içinde olduğuna işaret eden birçok varyasyonu olduğunu belirten Heidegger, söz konusu varyasyonların *utangaçlık*, *çekingenlik*, *tedirginlik*, *şaşkınlık* olduğunu ifade eder (Heidegger, 2011: 150).

Heidegger'e göre, "Dasein'ın herkese ve ilgilenilen 'dünyaya' düşkünlüğüne kendinden 'kaçış'" denir (Heidegger, 2011: 196). Dasein'ın kaçışı şundan ve bundan kaçış değil kendisinden kaçıştır. Bunun gerçekleşmesi, Dasein'ın açılanmışlık karakterine sahip olmasıyla vücut bulur. Dasein'ın kendi kendisinden kaçabilmesinin imkânı ancak ve ancak kendisiyle karşılaştığı takdirde doğar. Heidegger'e göre Dasein, ontolojik açılanmışlık halinde kendi kendisiyle karşı karşıya kalabildiği sürece *kaçabilmektedir*. Kaçışın nedeni tam olarak kavranılmaz; ama "Varoluşa-dair-ontik yüz çevirme, sahip olduğu açılanmışlık karakteri yüzünden kaçışın eksistensiye-ontolojik nedenini fenomenal olarak bizatihi kavrama imkânını sunabilmektedir." (Heidegger, 2011: 195)

Ama Heidegger, söz konusu durum içindeki tüm 'geri çekilme ve yüz çevirmelere' kaçış denilemeyeceğini de belirtir. Kaçış karakterine sahip olan bizatihi tehditkâr olandır ki tehditkâr olan da dünya-içinde bir şeydir. Fena olandır. Nerden geldiği, kimden geldiği bellidir; ama aynı zamanda gerçekleşmeyebilir de. Bundan dolayı, düşkünlükte Dasein'ın kendi kendisinden yüz çevirmesi söz konusu olduğu için, geri çekilmeye tehditkâr olan, hep dünya-içindeki varolanlardan geldiğinden

“korkunç” karakterine sahip olamaz. “Korkunçluk”, korku karakterine sahip olandan gelmektedir; çünkü “korkunç” olma niteliğine sahip olabilecek zaten tehdidin kendisidir (Heidegger, 2011: 196). Heidegger, düşkünlüğün yüz çevirmesinin bir kaçış olmadığını belirtir; çünkü kaçış tehditkâr olan bir şeyden korkmaya dayanır ki bu dünya-içinde olan bir şeye karşılık gelir; düşkünlükte ise bu söz konusu değildir. Ona göre *“Düşkünlük içinde yüz çevirme, daha ziyade havf [kaygı] üzerine dayanır ki, havf [kaygı] da bizatihi korkuyu mümkün kılar.”* (Heidegger, 2011: 196)

Dasein’in her türlü anlaması belirli bir haletiruhiye içinde gerçekleşmektedir. Bu haletiruhiler kaygı, korku, endişe, neşe, üzüntü, keder vs.’dir. Korku, neşe gibi duygulanımlar belirli bir “çift yönelime”¹¹ sahiptir. Yani şundan korkulur ve şundan dolayı, şunun sayesinde neşe içinde olunur. Fakat kaygı söz konusu olduğunda korkuda olduğu gibi belirli bir şeyden ya da dünya içindeki bir varolandan kaynaklı olarak kaygılanmak mevzubahis değildir (Levinas, 2010: 46).

Korku fenomenine yönelik yapılan soruşturmada aşağıdaki belirlemeler esas alınır:

1. Korku esnasında Dasein’in “aklı başından gider”.
2. Korku esnasında tehditkâr olan karşısında ne yapamayacağını bilemediğimiz için allak bullak bir ruh haline bürünürüz.
3. Korku, şimdi gerçekleşen bir şeyden kaynaklanır.
4. Korkunun nedeni bizatihi dünya içinde varolan bir şeydir.
5. Korku, tehditkâr olan vasıtasıyla üzerimize fırlatılır (Heidegger, 2011: 365).

Heidegger’in korkuya dair belirlemeleri, onun tehditkâr yapısının hangi unsurları taşıdığını göstermektedir. Bu unsurlar aynı zamanda korku fenomeninden kaygı fenomenine geçişin hangi güzergâhta yol alacağına dair ipuçları da sunmaktadır. Korkunun temel karakterini oluşturan öğelerin açıklığı kaygı fenomeninin temel yapısının niteliği olan belirsizliğin de açılmasını gerektirir. Kaygı, dünya içine fırlatılmış Dasein’in hangi anlamını açığa çıkarır? Dasein kaygılandığında başına ne gelir? Başına geldiği düşünülen şey belirlenebilir mi? Dasein’in varolma –belirlenebilir mi, belirlenemez mi– yapısına sahip olması hangi durumun açıklığıdır? Bu tarz sorular kaygının nedenini ve anlamını belirlemeye yöneliktir. Bu anlamların soruşturmamıza nasıl bir yön vereceğini “görebilmek” için kaygı fenomenine yönelmek zorunludur.

Patikanın Kendisi: Kaygı

Kaygı, Dasein'ın bir bulunuş tarzıdır. Heidegger'e göre, "*havfin* [kaygının] *nedeni bizatihi dünya-içinde-varolmaktır*" (Heidegger, 2011: 196-197). Dasein dünya içinde şöyle ya da böyle hep bir şekilde vardır; ama bu varolma dünyada belirli bir önceliğe sahip –epistemolojik özne-nesne ayırımında nesneye karşı bir önceliğe sahip– varolma değildir. Heidegger'e göre Dasein, hep başkalarıyla birlikte vardır. Dasein işlerine gömülürken, başkasıyla konuşurken, kitap okurken ya da evinin duvarlarını örerken hep bir varolmanın imkânını yaşar. Varolmanın imkânlarından olma Dasein'ın "*dünyasızlaşması*"dır ki bu gerçek anlamda sadece ölümle mümkündür. Dasein kaygılandığında, dünya-içinde-varolduğunu anımsar.

Dünya-içinde-varolan Dasein, sahici şekilde varolabilmek için kaygı karakterine sahip olmalıdır. Diğer varolanlarla karşılaşan Dasein kaygı içindeyken (kaygılandığında) yolunu kaybedebilir; fakat bu kayboluş kendini bulması için temel bir yapıya sahiptir. Heidegger, kaygının nedeni ile korkunun nedeninin fenomenal olarak birbirinden ayrıt edilmesi gerektiğini belirtir. Bu şöyle belirlenir: Korkuda söz konusu olan fenalık karakteri, kaygıda bulunmaz; çünkü "*havfin* [kaygının] *nedeni tümüyle belirsizdir*" (Heidegger, 2011: 197). Kaygılandığımız şeyin belirsiz olmasının anlamı, belirli olan bir şeyin bir an görünüp yok olması anlamında belirliliğin eksik olması ya da hiç olmaması değil tam da "*belirlenebilmenin temelindeki olanaksızlığıdır*" (Heidegger, 2009:34).

Heidegger'e göre bu belirsizlik, tehditkâr olanı muallakta bırakmasının yanı sıra onun dünya-içindeki varolanla ilgisi olmadığını da gösterir. Çünkü, dünya içindeki herhangi bir el-altında-olan ya da mevcut-olan bir şey kaygının nedeni olamaz. Dasein kaygılandığında, dünya-içindeki herhangi bir şeyin tehditkârlık imkânı söz konusu olmaz. Bundan dolayı ona göre, "*havf* [kaygı], tehditkâr olanın yaklaşacağı belirli 'buradan' ve 'şuradan' gibi yönleri 'görmez'" (Heidegger, 2011: 197). Kaygının nedenini oluşturan yapı tehditkâr olanın herhangi bir yerde bulunmayışıdır. Heidegger'e göre kaygıda aynı zamanda hangi sebepten kaynaklı olarak kaygılandığı da bilinmez. Kaygının herhangi bir yerde olmayışı ya da Heidegger'in söylemiyle "*hiçbir yer*"de oluşu, onun hiçbir şey olduğu anlamına gelmemektedir; çünkü zaten bu hiçbir yerde oluş kaygının yöresini belirlemektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde açıkça şu görülür: "*Aynı sebepten ötürü tehditkâr plan, belirli bir yönden gelerek yakınlığın yakınına gelemmez, o hep 'şuradadır' –ama yine de hiçbir yerededir. O kadar yakınımdadır ki, içimizi sıkar ve nefesimizi daraltır– ama yine de hiçbir yerededir.*" (Heidegger, 2011: 197) Kaygının tehditkâr olanı görmemesi ve hiçbir yerde oluşu onun belirsizlik karakterinin temel yapısıdır. Şuradan ya da buradan gelen tehditkâr olan, korku bulunuşuna imkân sağlar.

Kaygının içimizi sıkması, daralmaya sebebiyet vermesi, onun tam da belirsizlik karakterindedir.

Heidegger'e göre bulunuşun bir hali olarak kaygı *dünyayı dünya olarak* açıklığının alanına taşır; fakat bu ifadeye bağlı olarak dünyanın dünyasallığının da kaygıdan hareketle ve onun sayesinde anlaşıldığını söylemek doğru olmaz (Heidegger, 2011: 198). Dasein kaygılandığında kendi varoluşunun imkân dâhilinde olan imkânsızlığının hiçliği *önünde* bulunur. Söz konusu bulunma durumunda kaygı, Dasein'in en son olanağının açıklığına karşılık gelir (Heidegger, 2011: 281).

Dasein kaygılandığında sahip olduğu bu haletiruhiye dünya içindeki nesnelerin ve şeylerin anlamsızlığını ortaya çıkarır. Kaygı duymak, şeylerin dünya içindeki önemsizliğini fark etmemizden sonra ortaya çıkan temel bir ruh durumu değildir; aksine şeylere karşı önemsizliği ve anlamsızlığı ortaya çıkaranın kendisi zaten kaygıdır. Kaygı, Dasein'in kendisini kendi varoluşuyla anlamasını sağlar. Çünkü kaygı hali, Dasein'in "kendi varoluşunun çıplak imkânıyla yeniden" tanıştığı "bir tür hiçlik içinde" kendini kendisine bırakır. Bu bırakılma onun kendisini kendi bulunuşuyla anlamasını sağlar. Böylece Dasein, kendisini dünya içindeki keşmekeşin içinde tarumar olmaktan kurtarır. Kaygı sağladığı sahici varoluş imkânıyla Dasein'a, dünya-içinde-varolduğunu anımsatır (Levinas, 2010: 46-47).

Kaygı durumunda Dasein kendine has bir sessizlik içine gömülür. Kaygılandığımızda hep "...dan kaygılanırız" deriz; ama bu "...dan kaygılanma" belirli bir şundan, bundan kaygılanmak değildir. Dasein'in kaygılandığı şey dünya-içindeki-varolana karşılık gelmez. Kaygılandığımızda "bana bir şeyler oluyor" ifadesi kendini görünür kılar; ama "bir şeyler"ın karşılığı belirli bir varolan değildir. Bu durumda Heidegger'e göre belirli bir umursamazlık, ilgisizlik durumuyla karşı karşıya kalırız. Söz konusu umursamazlık, yokluğa değil kaybolup tekrar geri gelmeye yöneliktir. İçimizin daralmasına neden olan, bizi kaygı içinde bırakan, varolanın bütünündeki bu bir an kaybolmasıdır. Dasein'in bu durumu Heidegger'e göre "hiç" olarak karşılık bulur; çünkü "Kaygı Hiçi açığa çıkarır" (Heidegger, 1992: 100-101).

Soruşturmaya yol gösterecek olan *Hiç nedir?* Bu soruya verilecek herhangi bir cevap, Hiç budur ya da şudur'a yönelik olacağından söz konusu belirleme kendi içinde çelişkilidir; çünkü hiç ifadesine "dır"ın eklenmesi onun bir "şey" olarak ele alındığını gösterir ki Hiç, bir "şey" değildir. Soru doğrudan bir şeyin düşünülmesi olacağı için *Hiç nedir?* gibi bir soru, aynı zamanda özü bir şeyi düşünmek olan düşünmenin, kendi özüne aykırı davranmasına neden olur. Heidegger'e göre bunun sebebi, sorunun "kendisini kendi nesnesinden" etmesidir (Heidegger, 2009: 30).

Dasein'ın kendini belirli bir "iç sıkıntısı"nda hissetmesi, Hiç ile karşılaştığı ve sıradan şeylerle çevrelendiğinin farkına varmaya başladığını gösterir. Ama Heidegger'e göre, "sırf şu kitap veya bu tiyatro oyunu, ya da şu meşguliyet veya bu boş vakit canımızı sıktığında, asıl iç sıkıntısı bizden hâlâ çok uzaktadır" (Heidegger, 2009: 33). Çünkü söz konusu olan, varlığını sessizce yayan bu iç sıkıntısı, "birinin" içinin sıkılmasına ilişkindir. Dasein'ın duyduğu bu iç sıkıntısı Heidegger'e göre, varolanın kendi bütünlüğünde açığa çıkmasını sağlar. Bu durum, Dasein'ın varlığının açıklığa kavuşmaya başladığı andır. Söz konusu açıklık, iç sıkıntısını şu veya bu şekilde dile getirmekle mümkündür. Bu sıradan bir iç geçirme bile olabilir ki söz konusu durum sıkıntıya teslim olunmadığının, Dasein'ın yolunu kaybetmediğinin işaretidir.

Heidegger'e göre Hiç, kaygının içinde ve kaygıda ortaya çıkar. Hiçin ortaya çıkışı ne varolan olarak ne de nesne olaraktır. Kaygı, Hiçi kuşatan, çevreleyen ya da ele geçiren olarak görülmemelidir. Çünkü Hiç, kaygı vasıtasıyla ve onun içinde açığa çıkmaktadır. Heidegger varolanın kaygılandığında ne yapacağını şaşırdığını belirtir; ama bu, Hiçin varolanı ortadan kaldırdığı ya da yok ettiği gibisinden bir anlama gelmez (Heidegger, 1992: 102). Çünkü, "Hiçle, korkuda [kaygıda], bütününde Varolanla 'birlikte' karşılaşılır" (Heidegger, 2009:36). Heidegger'e göre Hiç tam da varolanla ve bütününde tarumar olmak üzere olan ya da sarsılmış varolanın kendisinde açığa çıkar. Kaygıda "... karşısında geri çekilme", bir gerileme mevzubahistir. Söz konusu "... karşısında geri çekilme" tehditkâr olandan bir kaçış değildir. Heidegger bu durumu belirtmek için "hapsedilmiş bir sessizlik" ifadesini kullanmaktadır. Böylece Hiçliğin temel yapısının kendisine doğru bir çekilme değil aksine kendisinin dışına bir itme ya da kendisinden uzaklaştırma adına uzağa fırlatma diyebileceğimiz bir yapıya sahip olduğu açığa çıkmaktadır. Hiçin sahip olduğu itme ya da uzağa fırlatma yapısı bütününde sarsılmış varolanı işaret eder. Heidegger'e göre bu itme ya da uzağa fırlatma olarak ifade edebileceğimiz şey, "Hiçin Varolanı sıkıştırdığı korku [kaygı] olarak işaret ediş, Hiçin özüdür: hiçme." Bu ifade temel alınarak yapılacak soruşturma Hiçin ne varolanı yok etmek gibisinden bir anlama ne de değilleme yapısına sahip olduğunu gösterir.¹² Heidegger'e göre, "Hiçin kendi hiçmektedir." Bu şu anlama gelmektedir: Öz yapısı hiçme olarak belirlenen Hiç, Dasein'ı varolan olarak varolanın karşısına getirir (Heidegger, 2009: 37).

Heidegger'e göre *Da-sein*, "Hiçin içine bırakılma" manasına gelmektedir. Dasein varolanla ilişkisinde daima ötededir. Varolanın ötesinde olmayı *aşış* olarak tanımlayan Heidegger, bu aşış Dasein'ın hem kendisi hem de varolanla ilişkisinin olanağı olarak belirler. Çünkü aşış ile Dasein kendisini Hiçin içine bırakır. Böylece

Hiçin ne olmadığı açıkça belirlenir; o ne bir nesnedir ne bir varolan; o ne kendi için vardır, ne de belirli bir varolana bağımlıdır. Heidegger Hiç, “Varolanın Varolan olarak açığa çıkmasının, insan Varolması [Dasein] için, olanaklı kılınması” olarak ifade eder (Heidegger, 2009: 38). Böylesi bir tanımlama, Hiçin varolanın karşıt kavramı olduğuna yönelik belirlemelerin yanlışlığını gösterir. Heidegger Hiçin varolanın karşıt kavramı olduğuna yönelik düşüncelerin aksine “Varolanın olmasında Hiçin hiçmesi”nin gerçekleştiğini ifade eder (Heidegger, 2009: 38).

Eğer sadece kaygı durumunda Hiçle karşılaşılıyorsa, “Dasein’in her zaman kaygı içinde mi olması gerekiyor?” sorusuna cevap verilmesi gerekir. Çünkü kaygı ender görülen bir haletiruhidir; ama kaygı durumu söz konusu olmadığında da Dasein hep bir dünya içinde vardır. Bu her zaman bizim gibi ya da bizim gibi olmayan varolanla ilişki içinde olduğumuzu gösterir. Çünkü Dasein dünya içinde hep başkalarıyla birlikte vardır. Heidegger’e göre derin ya da köklü kaygının ender durumlarda görülmesi Hiçin özünde genellikle örtük olmasına bağlıdır. Hiç çoğu zaman bize gizlenir. Hiçin kendisini her zaman açık kılması neden mümkün değildir? Bunun sebebi, belirli tarzlara göre kendimizi varolanın içinde tamamen kaybetmemizdir. Varolanın içine gömüldüğümüzde veya varolanda kendimizi kaybettiğimizde “herkes”in hâkim olduğu günübürlük yaşama dâhil oluruz. Bu da Hiçten uzaklaştığımız anlamına gelmektedir. Hiçten bu uzaklaşma Heidegger’e göre belirli durumlar söz konusu olduğunda Hiçin kendine özgü yapısından kaynaklanır. Çünkü, Hiç hiçbir dikkatimizi varolanın Varlığının içine doğru yöneltir. Bu yönelme bizim günübürlük yaşamda meşguliyetlerimizden kaynaklı olarak bu durumun farkında olamamamıza neden olur (Heidegger, 1992: 104). Ancak şunun da farkında olmak gerek: Dasein Hiçin içine nüfuz ettiği zaman varolanla belirli bir ilişkinin mevzubahis olma imkânı doğar (Heidegger, 2003: 55).

Heidegger’e göre Dasein, hiçmekte olan davranış ve durumlarla doludur. Söz konusu Dasein’in kaygı hali olduğunda bunun açıklığı sorun olarak görülebilir; ama değildir. Çünkü kaygı her zaman oradadır; ama sadece uyku halinde. Kaygının soluğu daima Dasein’in ensesindedir; en aceleci olduğumuz anda, kendimizi belirli bir baskı altında hissettiğimizde, hatta kendimize en güvendiğimiz ve kendimizden en emin olduğumuz anda. Derin ya da köklü kaygı her an Dasein’de uyanma olanağına sahiptir. Bu uyanmanın açığa çıkması için beklenmedik ya da sarsıcı bir şey olmasına da gerek yoktur. Çünkü kaygının uyanmasını sağlayacak en önemsiz şey bile derin kaygının hükmü altındadır. Kaygı her an ortaya çıkabilir; ama söz konusu ortaya çıkma, sarsıcı olma karakterine pek az sahip olur (Heidegger, 1992: 105-106).

Heidegger'e göre, Dasein'in kaygı zemininde Hiçliğin içine bırakılmışlığı insana şöyle bir misyon yükler: İnsan, Hiçin bekçisidir. Ölüme-yönelik-varlık olduğunu bilen Dasein, kendi sonluluğunun sarsıcı etkisini öylesine yaşar ki kendisini kendi kararıyla Hiçle karşılaşmaktan mahrum bırakır. Heidegger, bu derin ve sarsıcı etkinin Dasein'da uçurumlar açtığını ifade eder (Heidegger, 1992: 106).

Heidegger, “kaygının nedeni nedir?” sorusuna, “hiçbir şey değildir ve hiçbir yerde değildir” cevabını verir. Fenomenal olarak bu, “*Havfin* [Kaygının] *nedeni bizatihi dünyanın kendisidir*” anlamına gelir (Heidegger, 2011: 197). Heidegger'e göre içimizi sıkan ve bizi daraltan el-altında-olan değil dünyanın kendisidir. Kaygı halinden çıkan Dasein hergünlük içindeki ontik neliğini ifade eden şu tümceyle çevrelenir: “aslında hiçbir şey değildi.” (Heidegger, 2011: 197) Çünkü,

“el-altında-olmaklığın bu hiçliği, en asli ‘bir şeye’, yani dünyaya dayanır. Dünya ise ontolojik bakımdan Dasein’in dünya-içinde-varolmak olan varlığına özsel olarak aittir. Dolayısıyla havfin [kaygının] nedeni olarak hiçliğin, yani bizatihi dünyanın kendisinin olduğu meydana çıkıyorsa, bunun anlamı şudur: *Havfin nedeni bizatihi dünya-içinde-varolmanın kendisidir.*” (Heidegger, 2011: 198)

Kaygı, Dasein’i dünya içinde varolma imkânına geri fırlatır. Kaygı halindeyken Dasein yalnızlaşır, tekleşir, ama söz konusu tekleşme, eksistensiye “solipsizm” anlamında, izole edilmiş bir özne olmak anlamına gelmemektedir. Bu Dasein’a yeni imkânlar tasarlama olanağı sağlar. Dasein kaygılandığında kendi varlık imkânında var olma olanağına sahip olur: Dasein’ın kendi olma imkânı (Heidegger, 2011: 198). Heidegger'e göre kaygının nedeni aynı zamanda onun niçinidir de: dünya-içinde-varolmak (Heidegger, 2011: 199).

Heidegger, kaygı halinde Dasein’ın “tekinsizlik” içinde olduğunu ifade eder. Söz konusu durumda kaygının temel karakteri kendisini gösterir: “hiç ve hiçbir yer”. Heidegger, tekinsizliğin “içinde-kimse-bulunmama” anlamına da geldiğini ifade eder (Heidegger, 2011: 199). Tekinsizlik, kaygı haletiruhiyesinde açığa çıkmaktadır. Böylece dünya fırlatılmış olan Dasein, kendi varoluşuyla hiçliğin karşı karşıya gelmesi olanağını yaratır (Heidegger, 2011: 292). Heidegger kaygının, “tekinsizlik içine fırlatılmış üryan [çıplak] Dasein’ın bizatihi için havf duyma”sı (kaygılanması) olduğunu belirtir (Heidegger, 2011: 364).

Heidegger'e göre, kaygının bizi karşı karşıya bıraktığı hiçlik, Dasein’ı *temelden* kuşatan ya da belirleyen gizin örtüsünü kaldırmaktadır. Söz konusu giz, Dasein’ın ölüme doğru fırlatılmışlık varlık yapısıyla ilişkilidir (Heidegger, 2011:

326). Ona göre, “Ölüme yönelik varlık özü gereği havfır [kaygıdır]” (Heidegger, 2011: 281). Bu ifade bize açıkça gösterir ki olağan durumda belirli bir ilgisizlik, kayıtsızlık haline bürünürüz. Bu da Hiçle kaygı halinde karşı karşıya geldiğimizi gösterir. Kaygı, söz konusu durumun eşiğinde Hiçi açığa çıkarır. İfade edilen Hiç, nihilist anlamda Hiç –varolanın yok olması anlamında Hiç– olmayıp varolanla birlikte varolanda açığa çıkan bir Hiçtir. Varolanın kaygılandığında yaşadığı iç sıkıntısı, onun afallamasına neden olur. Bu afallama, korku karşısında hissedilen, tehditkâr olana yönelik afallama değildir.

Dasein kaygılandığında bu bulunuş hali formal olarak *neden* (“fırlatılmış dünya-içinde-varolma”) kaygı duyulduğuna ve *ne hakkında* (“dünya-içinde-varolma-imkânı”) kaygı duyulduğuna yönelik bir soruşturma açığa çıkmaktadır (Heidegger, 2011: 202). Dasein’in bu bulunuş hali, korktuğunda, korkunun belirlenme şekliyle benzerlik göstermektedir. Heidegger, kaygı ve korku fenomenlerinin paralellik gösterdiğini ifade eder. Ama bu *neden* ile *ne hakkında* olmanın paralelliği ya da örtüşmesinin anlamı, ikisinin de Dasein tarafından gerçekleştirilmesidir; başka bir şey değil. Çünkü Kaygının, mevcut olan ya da el-altına-olan bir nedeni yoktur. Ona göre bu tam da şunu göstermektedir: mevcut olanın ya da el-altında-olanın bize bir şey diyememesi. Böylesi bir durum, var olduğum dünyanın bana hiçbir şey gösterememesi anlamına gelir (Heidegger, 2011: 363-364).

Söz konusu belirlemeler ışığında kaygı haletiruhiyesinin sahip olduğu temel nitelikler kısaca şöyle özetlenebilir:

1. Kaygı halinde “derin bir sessizlik” hüküm sürer.
2. Kaygı, kararlılığın geleceğinden kaynaklanır. Çünkü kaygı, “mümkün olanın kararlılığının haletiruhiyesine taşır bizi. Onun huzurudur ki, bizzat ve sadece o olarak mümkün olan içinde-bulunulana atlamaya hazır tutar bizi.”
3. Kaygı durumundaki sessizlik, adına kaygılandığımız şeyin belirli ve karşılaşılabileceğimiz bir şey olmamasından kaynaklanır.
4. Kaygının nedeni Dasein’in kendisidir.
5. Kaygı, ölüme doğru fırlatılmış varlık olan dünya-içinde-varolmanın kendisinden kaynaklanır.
6. Kaygı, Dasein’i hem “boş” imkânlar yığınyından özgürleştirir hem de onun sahici imkânlara doğru özgürleşmesine olanak tanır (Heidegger, 2011: 365).

Dasein'ın, dünya içinde varolmaklığının gayrisahihliği içinde ve hergünlük varlık minvalinde kaybolmaması onun varolma kaygısı taşımasıyla ilişkilidir. Temel bir bulunuş hali olan kaygı, Dasein'ı fırlatılmışlık karakteriyle yüz yüze getirmesinin (karşılaştırmasının) yanı sıra dünya içinde varolmanın tekinsizliğini de açığa çıkarır. Kaygı halinde Dasein, belirli bir yurda sahip değildir. Kaygının içerdiği “her yerde ve hiçbir yerde” oluş karakteri onun belirsizliğini çepeçevre sardığında, bu, varolanın kendisini tekinsiz hissetmesine neden olur. Heidegger'in, “yurda sahip olmama” ifadesini aynı zamanda kendini evinde hissedememe, evsiz barksız hissetme anlamında da kullanabiliriz; çünkü tekinsizliğin söz konusu olduğu alan bize yabancı gelen alandır. Dasein'ın tekinsiz¹³ bir halde olması, onun varolma yapısının belirli şekillerde içinde bulunduğu yeri – “orada”yı– hissedememesinin verdiği duygu durumuna işaret eder. Çünkü Dasein, tekinsizlikte varolmanın çetin hallerini kaygı (*Angst*) haletiruhiyesinde yaşar (Steiner, 2003: 135).

Kaygı, Teknik ve Yurt: Yersiz Yurtsuz Olmanın Açılanmışlığı

Tekinsiz halde Dasein, varolmanın en çetrefilli halini yaşar. Çünkü Dasein tekinsizliğini ancak ve ancak kaygılandığında fark etmektedir. Kaygı haletiruhiyesinin kimi zaman bir anlık halini kimi zaman ise en derin halini yaşayan Dasein, yurda dönüşün imkânını yakalar. Yurda dönüş, dünya-içinde-varolmak durumundan tamamen bağımsız değildir. Dasein'ın dünya-içinde-varolmaklığı, bir yeri mesken tutma ve meskene aşına olmayla ilişkilidir. Ama söz konusu içinde-var-olmak Heidegger'e göre, Dasein'ın varlık yapısına ait olan bir *eksistensiyaldir*. Heidegger, Dasein'ın “içinde” varlığını şöyle belirler:

“‘in’ sözcüğü *innan*’dan, ikamet etmekten, *habitare*’den, eğleşmekten gelmektedir; ‘an’ ise alışkın olmak, aşına olmak, iyi halde bulundurmak anlamındadır; *habito* ve *diligo* anlamında *colo* imlenimine sahiptir. Bu imlenimdeki bir içinde-var-olmak’ı olan bu varolanı hep ben kendim olan varolan olarak nitelendirmiştik. ‘Bin’ ifadesi de ‘bei’ ile rabıtalıdır; öte yandan ‘*ich bin*’ şu demektir: Ben şöyle ve böyle aşına olduğum dünyada, şurada veya burada eğleşirim, burada ikamet ederim. ‘*Ich bin*’in mastar hali olarak *sein*, eksistensiyal anlamda şurada veya burada ikamet etmek, şuna veya buna aşına olmak demektir.” (Heidegger, 2011: 56)

Söz konusu “içinde” ifadesi, Dasein'ın sınırlarının çizildiği bir alana, yere işaret etmez; aksine Dasein varolmak hasebiyle zaten Varlığın meskenindedir. Aşına olmak, alışkın olmak Dasein'ın hergünlük içinde varolmasının kamusalık içinde süregitmesidir. Yersiz-yurtsuz olma, kaygılanan Dasein'ın sahip olduğu temel bir

karakterdir. Bu haletiruhiyede Dasein birine ya da birilerine yabancı değil, belli “birisine garip [yabancı]” olmaktadır. Bu birisi ise *das Man* olarak belirlenen kamusalığın içinden “birisi”dir (McNeill, 2010: 57). Normalde Dasein vasatı hergünlüğün “görünmezlik pelerinini” giymiştir. Halbuki Dasein kaygılandığında, içinde bulunduğu haletiruhiye onu kamusalığın içinden çekip çıkarır. Bunun sonucu olarak Dasein, “herkes”in kısıkcı olan kamusalığın aşinalığını dünya-içinde-varolmak suretiyle bir kenara bırakır. “Böylece içinde-var-olmaklık, bir eksistensiyal ‘hal’ olan *içinde-kimsenin-olmamaklığına* dönüşür.” (Heidegger, 2011: 199) Heidegger “tekinsizlikten” söz ettiğinde anlaşılması gereken tam da budur. Tekinsizlik, yurtsuzluğun “göz kırpmış” izleğidir. Yurdun eşğinde durana yurt kapısının aralığında bakmaktır tekinsizlik.

Heidegger’de söz konusu olan yurt (*Heimat*) düşüncesi yurda duyulan özlemin yanında modern teknolojinin gün geçtikçe artan hâkimiyetine de vurgu yapar. Bu bağlamda, “gerçekten de fırlatılmışlığımızdaki köklerimizden söken ve onunla aramızdaki bağları kesen şeyin teknolojik düşünmenin tasarladığı bu gelecek olduğu gösterilebilir” (McNeill, 2010: 69). Heidegger, teknolojik düşünmenin tasarladığı bu geleceğin, kent ve köy evlerinin çatılarındaki radyo ve televizyon alıcılarının, açıkça insanların yaşadıkları, “oturdukları” yerlerde bundan böyle “evlerinde” olmadıklarını gösterdiğini belirtir. İnsanlar gün geçtikçe televizyon ve radyonun sunduğu eğlendirici ve öğretici imkânların içine dalmaktadırlar. Bu şeyler insana ikamet ettiği yerin güven verici olduğu fikrini sunamazlar; aksine sürekli olarak yeni olana atılacak adımı içlerinde taşıyarak, onların bir oraya bir buraya sürüklenmelerine neden olurlar. Heidegger’e göre böylece insanlar “yurt-yuva olandan” “yurda-yuvaya benzemeyene” doğru çekilirler. Söz konusu durum ele alındığında tehlike altında olduğumuz belirgin bir şekilde görünmektedir. Yurt olarak bildiğimiz, modern tekniğin olanakları tarafından kuşatılmakta, çözülmektedir. Yurda ya da yuvaya benzemeyen, insanı öylesine cezbeder ki, insan, onun bu kendine çekmesi karşısında ne yapacağını bilmez hale gelir (Heidegger, 2008: 103).

Heidegger, yukarıdaki belirlenimin ışığında sorar; “(Peki), yuvaya-benzemeyenin üzerimize gelişi karşısında nasıl savunmaya geçebiliriz?” (Heidegger, 2008: 103) Heidegger’e göre, bunun için öncelikle yuvaya-benzemeyenin ne anlama geldiğini açıklamamız, daha sonra ise yurt-yuva olanın niteliğinin temel yapısını kavramamız gerekir. Yurda-yuvaya benzemeyenin varlığı, insanın yurt olarak bildiği şeye artık aşına olmadığı anlamına gelir. Özellikle yapılması gereken yurt-olmayanın süreklilik arz eden tehditkâr yapısının farkında olmaktır. Eğer yurt-olan artık aşına gelmiyorsa yurt-olmayan da bir şeye karşılık gelmez. Bu durum açıkça çıkar durumuna bağlı olarak kendimizi sürekli yeniye yönelik bir değişimin içinde

bulduğumuzu gösterir. Yurt-olanın kurtarılması bunu göz ardı etmemeyi gerektirir. Heidegger'e göre yurda benzemeyeni kuşatan, ona egemen olan şey tekinsiz olanın muammalıdır. Tam da bu yüzden o, insanın imkân dâhilindeki geleceğini belirler (Heidegger, 2008: 104-106).

Her tekinsiz olan ve yurda-benzemeyen aynı zamanda yurt-olanla bağ kurar. Heidegger, özellikle modern tekniğin kuşatıcılığının kısılacında yaşayan insanın yurt ile bağlarının tamamen koptuğu tasavvuruna karşı çıkar. Ona göre, yurt çekimi olarak belirlenen “sıla özlemi”, yurt çekiminin en bilinmedik yerde ve zamanda ortaya çıkma imkânına sahip ve hâlâ uyanık olduğunun en açık göstergesidir. Çünkü sılaya özlem en çok yurt-olmayanda süregiden zamanın içinde açığa çıkmaktadır (Heidegger, 2008: 106-107). Bu bağlamda, modern tekniğin yurda özgü tasavvurunda yuvaya/yurda-benzemeyen ve yurt arayışında olanın derin sıkıntısı iç içedir. Böylesi belirlemelerin gölgesinde şunu ifade edebiliriz: Yersiz yurtsuz insan, her nerede olursa olsun kendisini yurda çekende bulur. Bu yurda çeken, yurda benzemeyenin içinde süregider. Yersiz yurtsuzluk, modern tekniğin özü olan çerçevelemenin seslenişinde kendisini bulur. Çerçevelemenin saldırgan yapısı karşısında, kökensel düşünen düşünmenin özgür bırakılmış ışığında gücümüzü varolmanın köklülüğünden almalıyız. Yurtsuzluğun tecrübe edilmesi asli bir çağrıyı da içinde barındırır: Yurda geri dönüş. Çağrı hakiki bir anlamı ifade eder ki bu Varlığın efendisi değil, Varlığın çobanı ve “Varlığın komşusu” olduğumuzun farkına varmaktır (Heidegger, 2015: 24). Dasein’ın yersiz-yurtsuz olma hali, sahici şekilde varolma imkânına geri sıçramayı da içinde barındırır. Felsefenin görevi ise bu geri sıçramaya karşı koymamaktır.

Heidegger, yurdu (*Heimat*’ı) çoktan kaybedilmiş ama tekrar sahip olunması gereken şey olarak belirler. Modern aklın her şeyi nesneleştirici yapısı varlığını yurda (*Heimat*’ta) da hissettirmiştir. Ayrıca tekniğin hüküm sürdüğü çağımızda yurdun (*Heimat*’ın) kuşatıcılığının açıklığı olan yöreye özgülük yitirilmiştir. Söz konusu yitirilmişliğin en büyük sebeplerinden biri çağımızın tekbiçimci yapısıdır. Böylesine tekbiçimci bir çağda yurda (*Heimat*’a) tekrar sahip olunabilir mi? Öncelikle şunu belirtmek gerekiyor: “*Heimat*’ın [yurdun] özü ancak sürgünde (*in der Fremde*) parlamaya başlar. Büyük şairlerin söyleyip terennüm ettiği her şey yurt özlemi açısından görülür ve dile acıyla çağrılır (*durch diesen Schmerz ins Wort gerufen*).” (Heidegger; aktaran: Hammermeister, 2010: 110)

Heidegger, Johann Peter Hebel’in yurt toprağında hakiki bir eserin vücuda gelmesine dair şu sözünü ele alır: “Bizler –kabul etsek de etmesek de– esirde¹⁴ çiçeklenip meyveye durmak için kökleriyle topraktan yükselmesi gereken bitkileriz.” (Heidegger, 2010: 40) Bu sözle şairin iddia ettiği şey modern teknikle

çevrelenmiş insan için de geçerli midir? Yerini yurdunu kaybetmiş bizler, yurt olmayan yerlerde yaşamakta, bu yerleri yurt edinmekteyiz. Bu şu soruyu sorma zorunluluğunu doğurur: “toprağına insanın kök salabileceği yani köklü olabileceği hayat verici bir yurt toprağı hâlâ var mıdır?” (Heidegger, 2010: 40). Heidegger’in söz konusu soruya cevabı, *aranan* olarak hâlâ bir yurdun ya da yurt toprağının olduğudur (Heidegger, 2008: 108). Yerini yurdunu kaybedenler, der Heidegger:

“bunlar büyük şehirlerin keşmekeşi içine çekildiler ve sanayi bölgelerinin çorak toraklarını yeniden iskân ettiler. Onlar şimdi eski yurtlarına yabancılar. Peki ya yurtlarında kalmış olanlar? Ekseriya bunlar yurtlarından çıkarılmış olanlardan daha da yurtsuzlar. Bunlar, her gün her saat radyo ve televizyona daha fazla bağlanmaktadır. Her hafta sinemalar bunları kapıp hayal gücünün olağandışı, ama çoğu kez sadece olağan âlemlerine kaçırıyor ve dünya olmayan bir dünyanın vehmini sunuyor. Resimli dergilere her yerde ulaşılabilir. Modern iletişim tekniklerinin insanı harekete geçirdiği, üzerine çullandığı ve önüne katılıp sürüklendiği her şey–her şey bugün insana çiftliğinin etrafındaki tarlalardan çok daha yakın, arz üzerindeki semadan çok daha yakın, gecenin güne dönmesinden çok daha yakın, köyünün örf ve adetlerinden, doğduğu dünyanın geleneğinden çok daha yakın.” (Heidegger, 2010: 40-41)

Heidegger bu bağlamda sorar: Eğer yurdunda yaşayan ile yurdundan kovulmuş, bu ya da şu yere gitmiş olanlar arasında fark yoksa “yeni olan nedir?” Heidegger’e göre yeni olan, insanın *köklülüğünün* tehdit edildiği, içine doğduğumuz, yaşadığımız ve de yaşayacağımız “çağın ruhu”dur (Heidegger, 2010: 41).

Bu bağlamda, çağın ruhunda hüküm süren temel yapılardan olan “modern teknolojinin doğada yeni enerjiler keşfetmesini ve onları serbest bırakmasını sağlayan temel nedir?” (Heidegger, 2010: 42). Heidegger bunu, son yüzyıllardaki temel kavram değişimiyle ve bunun sonucu olarak insanın yeni bir dünyaya konumlandırılmasıyla bağlantılandırır. Bu ise modern felsefeyle başlamıştır. Böylece hesaplayıcı düşünmenin kuşatıcılığı ve tehditkâr yapısı her alanda kendini göstermeye başlamış; “doğa modern teknoloji ve sanayi için devasa bir akaryakıt deposuna, bir enerji kaynağına” dönüşmüştür (Heidegger, 2010: 42). Ona göre modern teknolojideki güç, şeylerle, varolanlarla nasıl bir etkileşim içinde olunacağını da belirtir; çünkü modern teknolojideki değişim, dönüşüm hiç de tahmin edilemeyecek türdendir. Atom bombası ve nükleer santralin askeri bir güç olarak kullanılmasının yanında bunların nasıl daha iyi yaşam koşulları için kullanılabileceği de araştırılmaktadır. Heidegger televizyon, radyo, hava ve deniz ulaşımı gibi modern teknolojinin imkânlarının görüldüğü ilerlemenin, modern teknolojinin sadece

görünen yüzü olduğunu belirtir. Ona göre, “teknolojik ilerleme gittikçe daha da hızlanacak ve asla durdurulamayacaktır” (Heidegger, 2010: 43).

Sonuç

Varoluşun tüm alanları modern tekniğin imkânlarıyla çepeçevre sarılmıştır. Bu bağlamda soruşturulduğunda modern tekniğin fark edilebilir olan temel özelliği şudur: “Herkes” modern tekniğin yarattığı başarının farkına varır. Bununla ilişkili olarak söz konusu başarı hızlıca yayılır ve “herkes” tarafından takdirle karşılaşır. Böylece bu başarı, resimli dergilerde yer alacak, “herkes” bunu okuyacak, radyoda dinleyebilecek, televizyonda izleyebilecek ve paylaşacaktır. Söz konusu bu okuma, dinleme ve izlemeler dikkatli bir bakış aracılığıyla yapılmaz. Hâlbuki onlar üzerine sükûnetle düşünmek bambaşkadır.

Sükûnetle düşünen düşünmeyle itinalı bir bakış, asıl problemin modern teknikten değil, onun karşısında nasıl hazırlanmamız gerektiğini bilmememizden kaynaklandığını açığa çıkarır. Eğer insan hesaplayıcı düşünme karşısına belirleyici güç olarak sükûnetle düşünen düşünmeyi koyamazsa gerçekleşecek olan şudur: İnsan, modern tekniğin buyurucu ve sarsıcı gücü karşısında çırpınıp duran bir kurban olur. Düşünülen şey, atom çağında insanın tehdit edilen köklülüğüdür. Sükûnetle düşünen düşünme yolunun kullanılması durumunda temel olan köklülüğe yeni bir imkân ve zemin hazırlanır. Bu yolda yapılması gereken, tek bir düşüncenin hegemonyasının sahip olamayacağı şekilde düşünmek, bazı düşünceleri saplantı haline getirmemek ve kuşatıcı şekilde farklı düşüncelere açık olmaktır.

Dipnotlar

3. Dasein Türkçeye, orada-varlık, Varolma vs. şeklinde tercüme edilmektedir. Dasein kavramı için söz konusu tercüme yanlış değildir; fakat Heidegger'in kavramsal belirlemelerinin anlamını taşımadığı için Almanca aslına sadık kalınmıştır.
4. Heidegger çalışmalarının en zor noktalarından biri, filozofun kullandığı temel kavramlara bire bir karşılık gelecek kavramlar bulmaktır; kimi zaman bu kavramların anlamları tahrip olur, kimi zaman da bu kavramların sadece belirli tek bir anlama sahip oldukları sanılır. Bundan kaynaklı olarak söz konusu kavramın nasıl tercüme edildiği bizim için önem arz etmektedir. Heidegger'in ilgili metinleri Türkçeye çevrilirken *Angst* kavramı farklı şekillerde tercüme edilmektedir. Bu kavramı, *Varlık ve Zaman*'da Kaan Ökten *havf* olarak tercüme eder. Yine *Varlık ve Zaman*'ın Türkçedeki diğer bir çevirisinde ise Aziz Yardımlı *endişe* olarak çevirir. A. Kadir Çüçen ise *Heidegger: Varlık ve Zaman* adlı eserinde kavram için, *endişe ve ankziyete* (Çüçen, 2015: 81) karşılıklarını kullanır. Heidegger'in *Angst* kavramını ele aldığı diğer eser ise *Metafizik nedir?*'dir. Bu eserin Türkçede iki çevirisi bulunmaktadır. Birincisi Yusuf Örnek'in yaptığı ve *Angst* kavramına karşılık olarak *korkunun* kullanıldığı, ikincisi ise M.Ş. İpşiroğlu ve S.K. Yetkin'in birlikte yaptıkları ve kavramın *havf* olarak karşılık bulduğu tercümedir. Biz ise, Heidegger'in, korku ve kaygı arasında yaptığı ayrımı dikkate alarak *Furcht* kavramına karşılık olarak *korku*, *Angst* kavramına karşılık olarak da *kaygı* karşılığını kullanacağız.
5. *Ereignis* kavramı Türkçeye çevirilerde, olay, olagelme, özleyiş vs. ile karşılır. Heidegger'in söz konusu kavrama yüklediği anlam, sıradan anlamıyla olaydan farklıdır. Olagelme karşılığının kullanılmasının doğru olduğunu düşünüyorum; çünkü olay herkesçe paylaşılan bir durumu nitelerken *Ereignis* kavramının kökenine baktığımızda kavramın Varlıkla ilişkisinin göz önüne alındığı açıktır.
6. Belli bir amaç için kullanılan keyfi ve varsayımsal açıklama; amaca özel argüman (Proudfoot, 2010: 6).
7. Bkz.http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=angst: 03.05.2017.

8. Bkz.http://www.etymonline.com/index.php?term=anger&allowed_in_frame=0: 21.06.2016.
9. Bkz.http://www.etymonline.com/index.php?term=anger&allowed_in_frame=0: 21.06.2016.
10. Kaygı ve korku arasındaki ayrım için Søren Kierkegaard'ın *Kaygı* adlı eserine bakılabilir.
11. Bu çift yönelim hem bir şeye doğru olmayı hem de kendisine yönelik olmayı içerir. Korku, bir şeyden korkmak olduğu gibi “kimin için” korkmaktır da (Levinas, 2010:46).
12. Heidegger’e göre değilleme Hiçin değil, Hiç değillemenin kökenidir. Değilleme, “Hiçin hiçmesinden fişkırın değilde temelini bulur” (Heidegger, 2009a: 39-40).
13. Heidegger’e göre, “Dasein’ın tekinsizliğini anladığı hergünkü hali; düşkün, içinde-kimsenin-olmadığı ‘perdeleyici’ yüz çevirmedir” (Heidegger, 2011a:200).
14. Heidegger esirin, “göklerin özgür havası” ve “ruhun açık alanı” anlamına geldiğini belirtir (Heidegger, 2010a: 40).

KAYNAKLAR

- Çüçen A.Kadir (2015). *Martin Heidegger: Varlık ve Zaman*. (5. Baskı). Bursa: ASA Kitabevi.
- Eyüboğlu, İ. Zeki (2004). “Kaygı”. *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. (4. Baskı). İstanbul: Sosyal Yayınlar. ss: 388.
- Hammermeister, K. (2010). “Heidegger’den Gadamer’e Değişen Heimat”. Çev. ve Der. Ahmet Aydoğan. *Düşünceye Çağırın Yurt Müdafası*. İstanbul: Say Yayınları, ss: 101-120.
- Hançerlioğlu, Orhan (2007) “Kaygı”. *Türk Dili Sözlüğü*. (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi. ss: 305.
- Heidegger, M. (1992). *What Is Metaphysics?*. Basic Writings: from Being and Time to Task of Thinking. Edt. David Farrell Krel. San Francisco: Harper and Row.
- Heidegger, M. (1998). *Tekniğe İlişkin Soruşturma*. Çev. Doğan Özlem (2. Baskı). İstanbul: Paradigma Yayınevi.
- Heidegger, M. (2003). *Metafizik Nedir?*. Çev. M. Ş. İpşiroğlu ve S. K. Yetkin. (2. Baskı). Ankara: Kaknüs Yayınları.
- Heidegger, M. (2008). *Düşüncenin Çağırdığı*. Çev ve Der. Ahmet Aydoğan. İstanbul: Say Yayınları.
- Heidegger, M. (2009). *Metafizik Nedir?*. Çev. Yusuf Örnek. (3. Baskı). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Heidegger, M. (2010). *Düşünceye Çağırın Yurt Müdafası*. Çev. ve Der. Ahmet Aydoğan. İstanbul: Say Yayınları.
- Heidegger, M. (2011). *Varlık ve Zaman*. Çev. Kaan H. Ökten. (2. Baskı). İstanbul: Agora Kitabevi.
- Heidegger, M. (2015). *Hümanizm Üzerine Mektup*. Çev. Yusuf Örnek. (2. Baskı). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

- Hühnerfeld, P. (2016). *Heidegger Bir Filozof, Bir Alman*. Çev. Doğan Özlem. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Levinas, E. (2010). “Martin Heidegger ve Ontoloji”. Çev. Elis Simson. (2. Baskı). *Cogito*, YKY, s.64, ss.19-49.
- Mcneill, W. (2010). “Heidegger’de Heimat Düşüncesi”. Çev. ve Der. Ahmet Aydoğan. *Düşünceye Çağırın Yurt Müdafası İçinde*. İstanbul: Say Yayınları. ss: 53-97.
- Online Etymology Dictionary (2016): <https://www.etymonline.com>
- Proudfoot, M. ve Lacey, A. R. (2010). “Ad Hoc”. *The Routledge Dictionary of Philosophy*. (4. Baskı). Abingdon: Milton Park. ss: 6.
- Steiner, G. (2003) *Heidegger*. Çev. Süleyman Sahra. (2. Baskı). Ankara: Hece Yayınları.